

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

maj-juni

Nr 3–2009

Romska ungdomar
tar tag i framtiden

Redaktören har ordet

Nu har valet till EU-parlamentet varit och den mediala hysterin har lagt sig. En fråga infinner sig direkt vid tanken på detta val. Varken i media eller i politiker-nas valtal nämndes Europas största mino-ritet, romerna. Ett folk som väntat länge nog på rättvisa och lika villkor i de sam- hällen där de bor. Några nya partier vann oväntat mandat i det nya parlamentet, partier som det nya svenska partiet Piratpartiet som seglar under flagga att det som går att kopiera tillhör alla.

Andra nya partier av mörkare karaktär som fick mandat till parlamentet var bland andra det högerextrema och ultra- nationalistiska partiet Jobbik fått 15 pro- cent av väljarnas sympatier i EU-valet i Ungern. Partiet gick bland annat till val på att göra romerna till syndabockar och målar ut dem som kriminella. I både Österrike och i Holland marscherade högerextremisterna i medvind. Det känns som om vi vore tillbaka på 1930- talet. Den gången var det judarna som utsågs till syndabockar för den depres- sion som lamslog stora delar av den industriella världen. Just det som sker idag, om än inte lika allvarligt som då. Den här gången är det romerna som bli- vit till syndabockar och som får bära Europas hundhuvud vid den offentliga skampålen. Det är öppen jaktsäsong på romer i många av Europas länder. Det finns ingen skamgräns för vad man kan säga eller göra mot Europas fattigaste och mest utsatta folkgrupp. Det finns de som menar att romerna suger ut sina län- ders statskassa med alla sin bidrag och ändå så bor de flesta i getton utan vatten, avlopp eller el. Ändå har alla dessa län- der skrivit på i olika konventioner att för- bättra romernas situation där bland annat ett mindre socialbidrag ingår. Detta är alltså anledningen till nazisternas häx- jakt. De anklagar också den romska minoriteten för att stå för en stor del av landets kriminalitet. I länder som Ungern har det bildats paramilitära grupper som sprider skräck i de romska samhällen de

Bengt O Björklund, Fred Taikon, Rosario Ali Taikon, framför sitter Mirelle Gyllenbäck, Maja-Lena Taikon och Veronika Portik.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: fredt@telia.com

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,
Rosario Ali Taikon
Bengt O Björklund
Mirelle Gyllenbäck
Veronika Portik

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidning- en, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
fredt@telia.com

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Myten om Svarta Sara	sid. 4-5
Vernissage: Ulf Lundkvist	sid. 5
Tio pinnar i luften	sid. 6-7
Rivningarna av Sulukule	sid. 7
Om detta må vi berätta	sid. 8
Möte med Ezma	sid. 10-11
Bakro	sid. 11
Fängslande seminarium	sid. 12-13
Stafettpinnen överlämnad	sid. 14
Gunno Gunnmo berättar	sid. 15
Ny ordförande på RKC	sid. 16
En akademiker och en student	sid. 17
Do stämmer Vetlanda	sid. 18-19
Romer i Ryssland vräks	sid. 19
Konferens i Norrköping	sid. 20-22
Välförtjänt pris	sid. 23
Notiser	sid. 24
Bokrecension	sid. 25
Romska musiksällskapet	sid. 26
Notiser	sid. 27
Bilder berättar	sid. 28-29
Receptet	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen under den romska ungdomskonferensen i Norrköping av Rosario Taikon Ali.

Våra bidragsgivare

**Kulturförvaltningen
Statens Kulturråd**

Tryck: Carlshamn Tryck & Media

ISSN 1651-3258

hos DO och ÉRG som ett svalt sommar- regn man inte kan komma undan, tycks det. Världen går vidare och allt är som det alltid har varit, eller? Går det att förändra människors attityder? Går det att få en värld för alla?

Glad sommar!

Önskar redaktionen med Fred och Bengt vid pennan.

Debatt:

Romerna måste få upprättelse

Åsa Karlsson (S) är oppositionsråd i Munkedals kommun.

Ardalan Shekarabi är Europaparlaments kandidat för Socialdemokraterna.

Text och foto: Åsa Karlsson och Ardalan Shekarabi

Sverige och Europa har gått till val igen. Behovet av förändring är stort både här hemma och i hela Europa.

Diskrimineringen och den ojämlika behandlingen av människor med annan hudfärg, hårfärg eller religion var för oss en av de viktigaste frågorna i valet till Europaparlamentet den 7 juni.

Det sägs ibland i den allmänna debatten att Sverige skulle vara fritt från ojämlik behandling och att vi häruppe i norr inte skulle ha de problem som annars är vitt spridda över den europeiska kontinenten.

Så är självklart inte fallet. Vi tänker bland annat på den romska minoritetens situation.

Först 1968 fick romer lov att bli begravda innanför kyrkmurarna, och tvångssterilisering av romska kvinnor upphörde inte förrän i mitten av 70-talet.

Sen har inte mycket mer hänt för en av vårt lands större minoritetsgrupper. De har visserligen fått rätten till sitt eget språk, men den följs inte upp.

Lärare som talar romani chib finns bara i en liten utsträckning på enstaka skolor där rektorer driver en ojämlik kamp med ekonomin, för det är rätten till sitt språk - om det är ett annat än svenska - som ryker först i besparingarna.

Vi släpper inte in dem på vår arbetsmarknad och i våra föreningar.

Sysselsättningen bland romer är låg, men även frånvaron från samhället och våra gemensamma institutioner tyder på en politik som har havererat.

Vi ställer dem helt enkelt utanför samhället. Fördomarna om romer är kanske djupare än fördomarna mot något annat folkslag. Våra fördomar förstärker utanförskapet och gör det svårare för romer att få jobb eller satsa fullt ut på en utbildning.

Även medierna har här ett stort ansvar. Man reproducerar och upprätthåller en bild av romer både kränkande mot romerna själva men också skadliga för samhället.

I Europa är situationen fruktansvärd, där finns inget trygghetssystem och inte rätten till en värdig bostad. I den tjeckiska staden Brno bor romerna i bostäder som våra myndigheter inte skulle tillåta ens hönor att bo i.

I den serbiska huvudstaden Belgrad

lever nyfödda, ungdomar, pojkar och flickor med sina föräldrar på soptipporna under stadens motorvägsbroar.

Ett förändrat Europa kräver också en förändrad syn på de människor som lever här. De 20 miljoner romerna har under många år fördrivits över Europa och fallit offer ibland även för goda demokrati-ers tyranni.

Europa måste våga be om ursäkt för de illdåd som begåtts mot romerna, Europa måste våga förstå att investeringar i jobb och utbildning och kampen mot diskriminering är viktigare än lobbyisternas intressen i Bryssel.

Europa måste våga se romernas situation och vilja att göra någonting åt den. Jag hoppas du röstade för en förändring i valet 7 juni.

Var var romerna i valet?

De enda gånger romer nämndes under det nyss avslutade valet till Europaparlamentet var när ultrahögern använde sig av romer som slagträ i den hetska debatt de driver. Det var inte många politiker, varken i Sverige eller i något annat medlemsland, som tog upp den romska frågan på en europeisk nivå, en fråga som ändå tillhör dem med störst behov av att lösas så snart som möjligt. Återigen drabbades romer av tystnad utom från xenofober och rasister. Återigen har ett tillfälle gått förbi när den romska frågan skulle ha kunnat ha funnits med på agendan. Allt är som vanligt och allt blir bara värre.

Red.

*Zdzilaw Bilicki,
Hans Caldaras
och Tommy Wiberg
som berättar om
sina foton.*

Myten om Svarta Sara

Myten om Svarta Sara firas varje år i St-Maries-de-la-Mer, en liten stad i södra Frankrike vid Medelhavskusten. Där samlas tiotusentals romer en gång om året för att träffas och närvara vid riterna. Fotografen Tommy Wiberg var där för ett år sedan och fotade. Hans bilder visas nu på Romskt kulturcentrum i Stockholm.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali Taikon

Firandet av Svarta Sara äger rum i maj varje år. Romer från hela Europa samlas då i den lilla staden St-Maries-de-la-Mer under ett par veckor för att umgås och fira det romska helgonet Svarta Sara. Det är en stor folkfest och man dansar och spelar, ibland dygnet runt på gatorna och barerna i staden.

– Firandet av Svarta Sara har alltid lockat mig, säger fotografen Tommy Wiberg under vernissagen på Romskt kulturcentrum.

Han var mycket nöjd med att vernissagedagen var just den 23 maj.

– Det känns helt rätt eftersom det är just idag som Svarta Sara firas i St-Maries-de-la-Mer.

Tommy Wiberg hade i många år hört talas om festligheterna i St-Maries-de-la-Mer av romer i Stockholm. Så fick han en möjlighet förra året att själv åka dit.

– Det var en stark upplevelse. All

musik och alla musiker. Alla dessa romer från många länder i Europa. Det fanns de som spelade nästan dygnet runt.

Tommy följde med när kortegen med

madonnan gick ner till havet, ledd av beridna lokala kofösare.

– Det var häftigt när de bar ut Svarta Sara i vattnet. Hon var alldeles rund av alla kläder folk hade satt på henne. För varje dag i kryptan hade hon växt med lager på lager.

Det var när romerna kom ner i kryptan för att be och kyssa madonnan som de också klädde henne.

– Det var även romska barndop uppe i kyrkan och sedan bar man ner barnet i

Svarta Sara kommer ut ur kyrkan på väg mot havet. Foto: Tommy Wiberg

Fakta

St-Maries-de-la-Mer är en pilgrimsort för romer. Deras skyddshelgon - Svarta Sara - sägs enligt legenden ha landstigit i Camargue tillsammans med Marie Magdalena ett av staden andra skyddshelgon.

Mörkhyade Sara (Sara-la-Kali) tros antingen ha varit Magdalenas dotter eller möjligen hennes egyptiska tjänarinna. Varje år i maj vallfärdar tusentals romer för att betyga skyddshelgonet Sara sin vördnad.

Se tidigare artikel i ÉRG nr 3 2008/.

Folkmassan följer Svarta Sara ut i havet.

Foto: Tommy Wiberg

kryptan där man presenterade barnet för madonnan.

Den religiösa närvaron i St-Maries-de-la-Mer under dessa dagar var mycket stark.

– Jag bara undrar hur de orkar, säger

Tommy Wiberg.

Även många av de muslimska Balkanromerna var på plats, trots att det är en katolsk högtid. Med dem kom

En blivande romsk muskier.

Foto: Tommy Wiberg

många av de typiska brassorkestrarna.

– De kom nog främst för musikens skull och för att träffa andra romer, men de gick också ner i kryptan, säger Tommy Wiberg.

Vernissage på Seriegalleriet

Ulf Lundkvist, känd för ÉRG:s läsare som mannen bakom Bakro, är utbildad vid konstfack i Stockholm. För den stora allmänheten är han mest känd för serien Assar som utspelar sig i Nollberga. Serien har publicerats i Dagens Nyheter sedan 1990 och är utgiven i tretton samlingsvolym. På Seriegalleriets sommarutställning visas serieoriginal och målningar med motiv ur Assar.

Numera bor Ulf i det lilla samhället Krokek i Östergötland.

Det är en glad Ulf Lundkvist vi möter i galleriet och han berättar gärna om sina målningar. Utanför galleriet står en av hans typiska mumier med den karakteristiska näsan.

– Mitt intresse för mumier började när jag besökte egyptiska museet i Gamla stan som ung, berättar han.

Utställningen pågår fram till den 19 augusti.

Ulf berättar om muminen Proto för en ivrigt lyssnande Gertrude Björklund.

Ulf Lundkvist i samtal med Bakros manusförfattare, ÉRG:s Bengt O. Björklund.

Urban Ståhle.

“Att äga minnen är en stor tillgång, minnena kan vara glädjrika men också sorgliga. Båda kan förenas till en större insikt om människan, så har det blivit för mig.”

Urban Ståhle

Tio pinnar i luften

I förra numret av É Romani Glinda berättade Gunilla Lundgren om Fatima och Kani Miftar i Vänersborg som medverkar i en antologi med texter på Sveriges fem nationella minoritetsspråk. Boken som Gunilla Lundgren arbetar med kommer att heta ”Tio pinnar i luften” och ges ut av Skolverket. Den kommer ut höst. Här presenteras ännu en medverkande, Urban Ståhle från Malmö.

Text: Gunilla Lundgren **Foto:** Malcolm Jacobson

Urban Ståhle föddes 1928 i Jönköping. Eftersom modern var ensamstående bodde han oftast hos sina morföräldrar.

Morfadern var kommunalarbetare, men det var mormodern som stod för tryggheten.

– Mina morföräldrar var fantastiska människor, säger Urban med eftertryck.

Morföräldrarna bodde i ett hyreshus på Fiskaregränd som ägdes av mormoderns föräldrar,

Dora och Viktor Lindberg. De flesta familjerna i grannskapet tillhörde, liksom Urbans familj, resandesläkter.

– Mormor brukade ta med mig till sin mor, berättar Urban. Hon hette Dorothea Maximiliana Johansdotter Lindberg och var en äkta åldermoder som visste allt om släktbanden mellan olika resandefamiljer.

När Urban fyllde sju år tog mormodern honom vid handen och gick till den närmaste skolan.

– Det var en plåga, suckar Urban. Jag hade svårt för alfabetet, särskilt med å, ä, ö och istället för förklaringar fick jag stryk av lärarinnan.

Barn från resandefamiljer behandlades ofta sämre än andra barn i skolan, de fick ideligen stryk och sattes gärna längst bak i klassrummen, där de lämnades utan både undervisning och hjälp.

Trots sina svårigheter i skolan var Urban läsintresserad.

– Det fanns inga böcker hemma, minns han. Däremot bodde det en pojke i våningen ovanför mormor, och han hade en bokhylla! Pojken var hygglig, jag fick

låna en bok i taget av honom, och Jack London blev min favoritförfattare.

När Urban var 13 år dog hans mor och när han var 15 år dog hans mormor. Hemmet skingrades och Urban kände sig helt övergiven.

– Jag hade ingen att ty mig till, inga pengar och ingenstans att bo. Det värsta var att inte ha någon vägledning i livet.

Nu följer några år av ströjobb och resande. Urban börjar sälja skärbrädor.

– Jag beställde obehandlade skärbrädor från ett snickeri i Småland, berättar han. De var glödrerade med olika motiv som jag målade. När jag hade gjort i ordning dem, tog jag tåget, hyrde resanderum och knackade dörr. Fruarna tyckte att mina skärbrädor var fina, så jag fick ihop tillräckligt med pengar för att klara livhanken.

År 1948 drabbades Urban av en ny svårighet. Han blev sjuk och det upptäcktes att han hade TBC. Detta ledde till tre års vistelse på ett sanatorium i Eksjö. Men även denna svårighet förde ett ljus med sig: där fanns också den unga medpatienten Elna!

När Elna bara var tre år gammal dog

hennes mor och fadern lämnades ensam med nio barn i en liten norrlandsby. En slumsyster tog tåget till Småland med lilla Elna, för där fanns en familj som ville ha en snäll flicka. Så Elna växte upp i en småländsk stad och minns sin uppväxt som god.

Som tonåring drabbades även Elna av TBC och vårdades i slutet av 1940-talet på samma sanatorium som Urban. De två ungdomarna sökte sig till varandra, de blev ett par och ganska snart gifte de sig. De flyttade till Skåne och fick med tiden fyra barn. Elna arbetade på lasarett och Urban jobbade inom plastsindustrin.

När Urban skadade sin ena hand svårt på arbetet tog hans liv återigen en ny vändning. Han fick ett nytt arbete på Malmö konsthall, där han stannade i 20 år. Urban, som hade målat, snidat och skrivit dikter så länge han kunde minnas, fick nu arbeta i en miljö där han verkligt trivdes.

Genom åren har Urban deltagit i många konstutställningar och fått erkän-

nande för sin konst. Hans dikter har publicerats i olika sammanhang och han har också gett ut några små skrifter om resande romer i samarbete med Willie Andréason Kwekk.

Nu är Urban 81 år och hans och Elnas trevliga hem är fyllda av hans tavlor och snidade figurer. Urban är en vänlig, skönhetsälskande man. Det märks både i hans konst och i hans poesi. Han gläder sig över att hans dikt "Fridfull" kommer att publiceras i en flerspråkig antologi. Två av språken som kommer ingå i denna

antologi är romani chib och samiska. Läsarna kan nog förstå min förundran och förtjusning då Elna berättade, att när hon släktforskade visade det sig, att hon har samiska rötter på sin mormors sida!

Historien OM en bok är ofta lika intressant som själva boken.

Urban Ståhle med sin fru Elna.

Amerikansk protest mot rivningarna i Sulukule

Amerikanska Helsingforskommissionen har skrivit ett brev till den turkiska premiärministern. Det är den amerikanske senatoren Benjamin L. Cardin, ordförande i kommissionen för säkerhet och samarbete i Europa (Amerikanska Helsingforskommissionen) och hans medordförande, kongressman Alcee L. Hastings, som nyligen släppt följande kommentarer till rapporter om att turkiska regeringen nu är färdiga med rivningen av Sulukule, en förort till Istanbul som har varit hem för

den romska minoriteten sedan 1054.

"Den bulldozing av Sulukule som skett denna vecka på order av den turkiska regeringen visar en brist på hänsyn till det romska folket, och tyvärr raderas en månghundraårig gammal fixpunkt i Istanbul historia" har Cardin sagt.

"Den turkiska regeringen bör på lämpligt sätt kompensera de romska familjerna och erbjuda alternativa bostäder för att hålla romska samhället enat nu när deras historiska kvarter är borta."

Kära läsare. I förra numret av È Romani Glinda fick vår medarbetare, författaren Gunilla Lundgren, tyvärr fel efternamn. Det riktiga namnet är givetvis "Lundgren" och inget annat.

Red.

Om detta må vi berätta

Lund är utsedd till Sveriges bästa skolkommun – men detta gäller inte för romska barn och ungdomar. I Sveriges bästa skolkommun väljer den borgerliga majoriteten att lägga ned en framgångsrik verksamhet för romska barn. För övrig den enda verksamheten som finns riktad till romer i Lund.

Text: Maria Söderquist **Foto:** Bengt O Björklund

I år är det tjugo år sedan det romska fritidshemmet Romano Trajo startade. Tillsammans med barn och föräldrar bedrivs här en verksamhet som tillvaratar och stödjer romska barns möjligheter att bevara, utöva och utveckla sitt språk, sin kulturella självkänsla och identitet för att därigenom underlätta för dem att integreras i det svenska samhället. Med romsk personal har barnen dels en förebild, som delar deras erfarenhet av att tillhöra en förföljd minoritet, dels får de studiehandledning och läxhjälp på både romani chib och svenska. Modersmål erbjuds inte på Romano Trajo eller någon annanstans, trots att det finns inskrivet i konvention och lag. För nationella minoriteter gäller starkare regler för rätt till modersmålsundervisning. Det räcker med att ett barn begär modersmålsundervisning för att de ska få den rätten.

Med mycket små medel har Romano Trajo skapat en miljö som barnen känner sig trygga och välkomna i, trots att det på fritidshemmet varken finns pingisbord, biljardbord, teve eller andra ”faciliteter”. Under de senaste åren har barnantalet ökat kraftigt och Romano Trajo har mellan 30 och 35 besök om dagen. Drygt hälften är romer i åldrarna fyra till femton år. Dessutom kommer föräldrar, släktingar och grannar förbi som kan behöva hjälp av olika slag – med myndigheter, ifyllning av blanketter, hjälp att ringa, sällskap till myndigheter, med mera.

Både okunnigheten om och intresset för Romano Trajo är utbredd. Men nedläggningen är beställd och det formella beslutet togs onsdagen den 22 maj.

Skolchefen på Barn- och skolförvaltning Lund Stad (BSN), Lena Leufstedt,

menar att behoven kan uppfyllas på andra enheter och förordar nedläggning, vilket innebär att barnen splittras upp. Den erfarenhet och kompetens som samlats under tjugo år anser Lena Leufstedt och Barn- och skolnämnd Lunds Stad finns ute på de olika enheterna. Känner de ens till att det finns något som Erkänd Nationell Minoritet? Har hon själv läst DO:s rapport ”Diskriminering av nationella minoriteter i det Svenska utbildningsväsendet” från november 2008? Eller Christina Rodell Olgacs doktorsavhandling ”Den romska minoriteten i majoritetssamhällets skola”? Eller rapporten om de romska barnens skolgång?

BSN:s ordförande Lars Hansson (FP) anser att nedläggningen inte är en nedläggning utan säger att ”vi avvecklar visserligen lokalen men verksamheten som bedrivs flyttas över till andra enheter”. Personalen finns inte med i hans ”avveckling”. En ledamot i Barn- och skolförvaltningen har inte ens läst på så pass att hon vet att romer är en nationell minoritet, utan kallar dem ”invandrargrupp” och Romano Trajo för ”en gökunge i BSN”. Områdesrektorn tycker vi ska se beslutet som något positivt och menar att när nedläggningen är avklarad kan man ju gå ut och fråga romerna själva vad de vill ha.

I Malmö drar man däremot slutsatsen att det är bättre att utveckla än att lägga ned. Där finns till exempel brobyggare, infocenter och folkhögskola för romer. Detta skulle kunna rymmas inom Romano Trajo om man ville satsa. I Lund har man bland

annat tagit bort en hel tjänst istället.

Efter detta sänkte kommunfullmäktige i ett slag och utan förvarning anslaget från 902 000 kr till 325 000 i samband med skolpengens införande. I och med det så lämnade de över det smutsiga arbetet att lägga ned till BSN Lunds Stad. Av samma skäl som Romano Trajo fick integrationspriset läggs det nu ned. Verksamheten har varit så framgångsrik att den inte behövs längre. Kanske det funnits något att lära?

Men istället för att lägga ned verksamheten borde den utvecklas. Man skulle till exempel satsa på en ”brobyggare”, som man gjort framgångsrikt i Malmö. Där satsar man också på ett informationsscenter, med vilket Romano Trajo kunde utbyta erfarenheter och utveckla ett eget.

Då personalen på Romano Trajo har vetskap om att det finns vuxna analfabeter skulle man kunna satsa på alfabetisering på kvällstid liksom ”praktisk samhällskunskap”. Man skulle kunna bilda en stödförening som ansluter sig till LIFS (Lunds integrationsfrämjande samarbetsorganisation) och få tid att lära sig mer om integration, samt sända radio.

I Lunds kommun satsar man nu jag vet inte hur många tiotals miljoner kronor för att få kulturhuvudstadsåret, men har inte pengar till att bevara en verksamhet som går runt på en knapp miljon.

Maria Söderquist är före detta anställd och fackligt aktiv på Romano Trajo.

Information från Diskrimineringsombudsmannen (DO)

Anmäl diskriminering till DO!

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Om barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering kan du anmäla det till DO.

Upplever du dig diskriminerad på bostadsmarknaden?

Har du sökt bostad men fått avslag när du talat om vad du heter eller när de ser att du eller någon i ditt sällskap bär romska kläder? Blir du erbjuden lägenhet, men bara i vissa områden? Har du försökt byta bostad men inte lyckats? Tror du eller har du upplevt att din romska tillhörighet påverkat dina möjligheter på bostadsmarknaden? Du kan anmäla det till DO.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln på 08-120 20 700. Rådgivningen har öppet måndag-onsdag samt fredag mellan kl. 9.00-11.30 och 13.00-15.00. På torsdagar är motsvarande tider kl. 9.00-11.30.

Du kan även kontakta DO:s handläggare Heidi Pikkarainen för att få rådgivning. Du behöver inte anmäla händelsen till DO om du inte vill. Heidi Pikkarainen nås på 08-120 20 714 eller via e-post heidi.pikkarainen@do.se. Du kan även boka in ett besök om du föredrar att berätta om dina erfarenheter.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats.

www.do.se

Ezma Redzepova
och Domino Kai.

Möte med Ezma

En av mina allra största idoler, Ezma Redzepova, som har krönts till den romska musikens drottning av den bortgångna Indira Gandhi, gästade Stockholm i vintras. Hon är lika stor på Balkan som Carola är här i Sverige. Jag fick det stora nöjet att möta henne på Tyrol den 21 februari 2009.

Text och foto: Domino Kai

När jag ser Ezma Redzepova i det lilla sidorummet intill scenen rusar mitt hjärta i minst 140 kilometer i timmen, hur ska jag tilltala henne? Vad ska jag börja med? Hur ska jag agera för att verka seriös då jag så stort beundrar henne? Allt fick en lugnande vändning för mig då hon ler och välkomnar mig till vår pratstund med en kram. Hon som har arbetat för människan i 50 år ingår samtalet med en kram och kindkyssar. Trots sin storhet är hon precis som vem som helst till sitt sätt.

Hur har det varit att vara rom i Makedonien tidigare?

– Så långt jag kan minnas från min barndom så har det alltid varit bra att leva som rom tillsammans med majoriteten i Makedonien. Romer har alltid haft en given plats där, det har aldrig varit konstigt, tvärtom.

Är det annorlunda idag?

– Nej det tycker jag inte. Fler och fler utbildar sig, får höga positioner inom skola och inom den politiska sfären. Romer som

lever i Shutka, den romska förorten i Skopje, lever ett bra liv. Det finns arbete, möjlighet till utbildning, man äter, dricker, hjälper sin nästa i det man kan och lever tillsammans i glädje som sorg.

Chaje shukarie, vad har den sången betytt för dig och din karriär?

– Jag var nio år när jag gjorde den låten. Den har ju kommit att bli mitt signum genom ett halvt sekel. Det är bland annat genom låtar som Chaje shukarie man direkt känner igen mig internationellt. Jag är mycket stolt över denna sång, mitt hjärtas röst finns i den. Det har även funnits många som har tagit och rakt av plagierat sången med översatta texter till andra språk där man inte hänvisat till mig. Nu senast i filmen med karaktären Borat. Där pågår det en stämning nu.

Du och din framlidne man Stevo Teodosievski har adopterat 47 barn, vad har drivit dig att ta dig an alla dina barn?

– Varje gång jag ser att ett barn far illa så gör det ont i min själ. Jag och min framlidne man Stevo bestämde oss tidigt för att göra allt vi kunde för att hjälpa så många barn som möjligt. Vi fick aldrig några egna barn så det var naturligt för oss att välja den här vägen. Ganska snart startade jag en musikskola där samtliga har fått sin utbildning garanterad. Även andra barn har skolas där för att inte fara illa på gatan.

Du har startat politiska partier i Makedonien, vad hoppas du uppnå med dessa partier?

– Om vi romer inte är med och skriver den politiska agendan kring frågor som gäller oss själva kommer vi aldrig att få samma rättigheter som alla andra. Vi måste göra och ta till de redskap som alla andra i samhället har. Vi kan och vi vill! Genom politiska partier gör vi vår röst hörd. Idag har vi romer som är ministrar, tjänstemän och rådgivare till andra ministrar. Vi har många som är politiskt aktiva och detta är vägen vi måste gå för att rädda våra barns framtid.

År 2004 blev du vald till Världens romska kulturminister av International Roma Union, vad har det uppdraget inneburit?

– Jag är väldigt stolt över hedersuppdraget, jag kan föra talan om vårt romska

kulturarv under mina resor världen över med olika ledande statstjänstemän. Det är mitt ansvar som kulturminister för romerna att aldrig ge upp utan att ständigt slå vakt om att vi är lika mycket värda som alla andra nationers kulturer.

Varför tror du att den romska musiken är så populär runt om i världen?

– För att den lever! Den kryper in i själen och hjärtat vilket gör att lyssnaren inte kan stå still. Den romska musiken förstärker din sorgsenhet men även det som gör dig glad, den gör att du lever.

Hur kändes det att vara f.d. presidenten Titos favoritartist?

– Jag har mycket att tacka vår förre president Tito för. Han tog mig med sig i ung ålder till världens alla hörn på sina resor där jag fick uppträda för en massa kungligheter och statschefer. Framlidne Tito var en bra ledare för vårt land, stark och klok. Jag har många goda och varma

minnen från tiden han ledde oss.

Vad vill du hälsa till Sveriges romer?

– Jag önskar er alla lycka och hälsa! Jag hoppas även att alla barn och ungdomar tar sig vidare i sin utbildning. Det är endast med utbildning vi romer kan slå oss fram till positioner där andra är idag. Livet kan vara hårt på många sätt, men tillsammans kan vi. Vi får inte ge upp! Vi måste tänka att vi kan, för vi kan! Vi måste ta oss ur offerrollen. Vi är inga offer längre! Må Gud välsigna er alla!

Vilket fantastiskt stort hjärta hon har, är det enda jag kan tänka på när jag går ut från Tyrol. Om vi alla bara hade en liten del av denna kvinnas godhet och kämparglöd för allas mänskliga rättigheter så skulle vi ha ett helt annat förhållningssätt gentemot varandra. Vårt möte har redan fastnat i mig och kommer att vara som ett varmt möte i mitt minne livet ut.

Fakta:

Esma Redzepova föddes i Skopje 1943. Hennes far var skoputsare. När hon började första klass fick hon känna på att hon var annorlunda än majoriteten. Vid 11-års ålder vann hon en sångtalangtävling och hon visste redan då vad hon ville göra med resten av sitt liv. När hon var i 15-16-årsåldern skrev hon Chaje Shukarie som blivit hennes signum. Hon hade då redan mött Stevo Teodosievski som blev hennes musikaliska mentor och mannen som hon senare gifte sig med. Tillsammans med sin framlidne man har hon adopterat 47 barn. Hon har blivit nominerad till Nobels fredspris två gånger. Hon har även bekostat ett romskt museum, hon bidrar med mängder av stöd till fattiga romer som inte kan betala för sina sjukhusvister, hon driver en musikskola, reser världen över sedan 60-talet och ger gratiskonserter för olika humanitära ändamål.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Dimitri Florin och Baki Hassan från Språkrådet.

Ett fängslande seminarium

I mitten av maj arrangerade Skolverket och Språkrådet ett seminarium om det romska språket. Seminariet riktade sig främst till hemspråkslärare och de som arbetar med romska språkfrågor som journalister, översättare och författare.

Text: Bengt O Björklund Mirelle Gyllenbäck

Foto: Rosario Ali Taikon

Seminariet hade förlagts till det före detta fängelset på Långholmen där det finns en plakett med många av de romska ord som fortfarande används i svenskan.

Det var Maj Beijer, tidigare chef för Myndigheten för skolutveckling, som hälsade alla välkomna, sedan talade Mats Wennerholm, även han från Skolverket.

– Regeringen har startat ett stort reformarbete som lagts ut på Skolverket. Det finns förslag på nya kursplaner och betygskriterier. Den nya europeiska kursplanen kommer vi att ha stor nytta av när vi lägger våra nya kursplaner och det är roligt att det är romska lärare som har drivit det här. Vi har också tillsammans med romska lärare utvecklat distanskurser i romska språk och om ett eller två år kommer vi att ha romska språk på distans där det inte finns några romska hemspråkslärare. Det kommer även att finnas fler läroböcker på romska språk. Vi tar gärna emot förslag på läromedel

som ska ingå i vårt förslag till regeringen i september.

Sedan berättade Domino Kai om sin kommande bok om språk- och kulturkrockar på dagis. Han berättade bland annat om två romska barn som inte ville äta ur fruktskålen eftersom den stod på golvet. När den ställdes på bordet gick det bra.

Baki Hassan från Språkrådet uttryckte stor förväntan på framtiden.

– Det är mycket roligt att det händer så mycket idag. Nu finns vi i Språkrådet och man konsulterar oss. Det är mycket som vi kan göra nu, som detta seminarium till exempel. Jag hoppas att detta seminarium blir till en årlig tradition.

Baki Hassan arbetar även på Lexinprojektet.

– Vi har massor att göra, men inte tillräckligt med resurser. Jag hoppas mycket på den nya språklagen som kommer nästa år. Vi ska ta fram skolgrammatik

för fem olika romska varieteter. Lexinprojektet ska vi ha som referens och information. Vi har en arbetsgrupp där det ingår personer som representerar de olika dialekterna. Alla arbetar inom skolan och är modersmålslärare. De känner till behoven och problematiken. Det finns en person till från Språkrådet som hjälper oss. Det är vår nya chef Lena Ekberg. Vi stämmer av med henne och kontrollerar och försäkrar kvaliteten. Det är ett systematiskt arbete som pågår. Vi vill att det ska vara av hög kvalitet.

Lexin i romani chib började 2000 och Baki Hassan jobbade då med en ordlista på arli som blev klar förra året. Idag pågår arbetet fortfarande med ordlistor i de två varieteterna keldarash och lovara.

– När dessa kommer ut vet vi inte idag. Deadline är satt till 2011, säger Baki Hassan.

På Språkrådets hemsida har man börjat med Månadens ord och Månadens språk på samtliga fem varieteter. Man kommer snart införa en ny rubrik som innehåller lättläst romanés.

Även Mai Beijer talade om den nya europeiska ramkursplanen för romani chib som bygger på forskningsarbete, ett nytt sätt att se på språkinläring.

Det var Miranda Vuolasranta, finsk vice ordförande i European Roma and Travelers Forum som presenterade arbetet kring den nya europeiska kursplanen för Angelina Dimiter-Taikon. Hon såg då att det saknades något.

– Det fanns inget romskt i kursplanen, ingen romanipé, sättet att leva och vara ett med språk och kultur. Det romska

Angelina Dimiter-Taikon och Mai Beijer.

språket innehåller så mycket mer; historia, kultur osv. Detta fanns inte med. Vi förväntade oss att Finland själva skulle arbeta med att få med romanipé i kursplanen, men tyvärr blev det regeringsbytte i Finland och deras delegat från skolverket försvann. En arbetsgrupp tillsattes istället i Sverige för att inventera det material vi hade för att se hur vi låg till, om vi låg i närheten av det som ska finnas i den europeiska versionen, vilket vi gjorde. Pilotprojekten redovisades sedan i Strasbourg, sade Angelina.

Tio länder var med i pilotomgången.

– Vi tyckte materialet var bra, men inte tillräckligt konkret, sade Mai Beijer.

Makedoniens exempel

Ljatif Demir, romsk författare, språkvetare och delegat i European Roma and Travelers Forum, berättade om det romska språkets situation i Makedonien.

– I Makedonien har vi fokuserat på vilka möjligheter vi har att få in romanés i läroplanen som modersmålsundervisning och vilken förmåga vi romer har att lyfta frågan. Sedan handlar det om hur myndigheterna tar tag i detta. Det finns en förutfattad mening om att romer inte är intresserade av skolan, att de inte vill utbilda sig utan hellre går och slår dank eller beger sig ut på stöldturné.

Officiellt finns det nästan 84 000 romer i Makedonien. Det är nästan 3 procent av landets befolkning.

– Men det egentliga talet är närmare 135 000. Då blir det 6 procent av den makedonska befolkningen, säger Ljatif Demir.

I Makedonien talar 88 procent av romerna romanés, det vill säga 118 000 personer. 90 procent av dem bor i undermåliga getton.

Fram till sex års ålder talar barnen bara romanés. Skillnaden i jämförelse med Sverige är att barnen i de romska gettona till exempel inte går på dagis.

– Det sociala engagemang som finns i Sverige finns inte i Makedonien. Barnen kan inte ta del av samhället utanför get-

tot. Det är därför de inte har lärt sig tala makedonska. Det blir problem när de börjar i skolan. Där klassas de som dumma och förståndshandikappade. Vilket i sin tur innebär att barnen blir placerade i specialklasser och i särskolor. Men även föräldrarna kan säga att deras barn inte behöver gå i skolan, de har ingen nytta av den ändå.

De flesta romer med en högre utbildning kommer från multikulturella familjeförhållanden. 95 procent av dem talar makedonska och resten talar albanska. Det finns cirka fem miljoner som talar arli på Balkan.

– Av de romer som finns i Makedonien talar 95 procent arli och fem procent talar gurbeti eller žambasi.

I den makedonska konstitutionen står det att romer har rätt till sitt språk och stöd fram till 18 år ålder. Fyra grundskolor har öppnat för möjligheten till frivillig modersmålsundervisning på arli sedan 1983.

– Även om lagen säger att man har rätten, måste föräldrarna själva ta till sig frågan och begära undervisningen. Detta är inte bra eftersom det finns en ovilja bland romer att söka modersmålsundervisning.

Ljatif Demir menar att modersmålsundervisningen måste föras in på skolschemat.

– Vi har lyft frågan om modersmålsundervisning på utbildningsdepartementet och de har svarat att det saknas lärare

med full kompetens. Det finns fyra utbildade lärare med kompetens och det är alldeles för få. Vi har försökt att få personer som endast har gymnasiekompetens att undervisa, men skolan säger att det är krav på att man ska ha full behörighet.

Det märkliga är att när det gäller den obligatoriska engelskundervisningen för makedonska barn, då är det förstaårselever på högskolan som undervisar elever på en lägre nivå. Då går det bra att inte ha full behörighet.

– Vi frågade hur de kunde godkänna att obehöriga lärare lärde ut engelska och varför detta inte kunde gälla oss romer som redan kan vårt språk. Svaret var att lag är lag och att den följs. Vi föreslog att våra studenter skulle kunna undervisa i romanés, men det gick inte.

I Makedonien finns det med andra ord ingen större förståelse för behovet av romsk modersmålsundervisning. Samtidigt finns det en ovilja bland romska föräldrar att låta sina barn lära sig romanés. De vill hellre att de lär sig engelska.

I den romska klassen finns det bara ett romskt läromedel under fyra års studier. Då är det inte lätt att behålla barnens motivation för att lära sig romanés.

– Nu är två nya böcker på gång för årskurs tre och fyra och det kommer även nya ljudböcker. Men det finns inga visuella medel eller ljudmedel, sade Ljatif Demir.

Ljatif Demir.

Mats Wennerholm.

Christina Rodell Olgac tar över stafettpinnen från Charles Westin.

Stafettpinnen överlämnad till Södertörns högskola

I mars i år hölls en stor internationell konferens om romer på Stockholms universitet. Under tre dagar presenterades olika papper och forskningsresultat från forskare i ett antal länder i Europa. Tanken är att det ska bli en återkommande konferens vartannat år och att en ny högskola ska ta ansvar för den varje gång.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Taikon Ali

Nu har stafettpinnen officiellt överlämnats av Stockholms universitet till Södertörns högskola under ett arbetsmöte där bland annat Charles Westin, professor emeritus, sammanfattade den gångna konferensen.

– Det var många workshops, tre tror jag, och det var många akademiska papper (avhandlingar) som presenterades. I de som jag deltog i var det en hög kvalitet på dem. Nu har vi planer på att ge ut en samling med några av de papper som presenterades samt en bok med fokus på den romska förintelsen. Just den tror jag har mycket goda förutsättningar att bli publicerad, kanske av ett amerikanskt förlag.

Matthew Kott från Centrum för multi-etnisk forskning vid Uppsala universitet, tog på sig arbetet att redigera de texter som ska ingå.

Christina Rodell Olgac, som var samman kallade till mötet på Södertörns högskola, menade att helheten på den gångna konferensen var bra.

– Det känns bra att vi kan stärka upp nätverket nu genom en publicering.

Charles Westin tyckte att konferensen blev lyckad också för att det kom romer till de olika seminarierna.

– Det blev bra samtal med de romska aktivisterna.

Även historikern David Gaunt var nöjd med den förra konferensen.

– Konferens var mycket bra, med många intressanta teman. Jag kände dock att jag missade något hela tiden.

Samtalet ledde också in på frågan om vad som bör göras nu i höst när Sverige tar över ordförandeskapet i EU.

– Vi borde uppmärksamma den romska

frågan redan i höst. European Roma and Travelers Forum vill till exempel ha en konferens om den nya romska skolplanen.

David Thurfjell var också med på mötet. Han forskar kring pingstväckelsen bland romerna i Europa och ligger i slutfasen av att sammanställa en antologi i ämnet. Ett tjugotal utländska gäster ska diskutera antologin i november.

Alla som samlats enades om att två år mellan varje stor konferens är rimligt och att Södertörn ska arrangera den nya konferensen i mars 2011.

– Kanske ska den vara mer tematisk den här gången, föreslog Charles Westin.

Medan Fred Taikon menade att det viktigaste är att diskursen når ut till människorna i samhället.

Angelina Demetri-Taikon talade om den nya ramkursplanen för romska skolbarn och om en kommande konferens i ämnet som blir i vår på Södertörns högskola.

– Vi hoppas att ett tiotal lingvister ska komma plus ett antal människor som arbetar med det romska språket.

En ny arbetsgrupp bildades som ska hålla i arbetet kring den nya konferensen 2011. Det fanns dock farhågor om att det kanske inte räckte med två år för att få fram nya papper till varje konferens.

– Trots att det var många nya papper som presenterades under konferensen var det bara en bråkdel av vad som finns. Det finns så oerhört mycket material tillgängligt runt om i Europa som inte var med på konferensen, sade Rosario Taikon Ali.

Även syftet med konferensen debatterades. Rosario Taikon Ali menar att det just i forskningen kring romer är extra viktigt att forskningen når ut och skapar förutsättningar för en förändring till det bättre.

– Vi måste tänka på samarbetet mellan oss forskare, staten och hur vi når ut med vår forskning i samhället. Det är viktigt, höll Matthew Kott med om.

En utredning som närmar sig sitt slut

Delegationen för romska frågor är en utredning som inrättades av regeringen i februari 2007. Delegationens uppdrag är tidsbegränsat och utredningen, som ska innehålla förslag på hur arbetet för att förbättra romers situation ska fortsätta efter det att delegationen har avslutat sitt uppdrag, ska redovisas för regeringen senast den 31 december 2009. Så var det tänkt i alla fall. ÉRG frågade Gunno Gunnmo, biträdande ordförande i delegationen, hur läget ser ut, sex månader innan uppdraget tar slut.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Veronika Portik

– Uppdraget är oerhört stort, så det handlar mycket om begränsning. Nu håller vi på att förbereda ett internat med delegaterna och referensgruppen för att koncentrera oss på det som är mest väsentligt, som utbildning och arbete. Vi kommer också att förstärka deltagandet genom att bjuda in olika romska kulturcentra och romsk media, berättar Gunno Gunnmo.

Att uppdraget är stort och nästan omöjligt att överblicka är ingen hemlighet och att en handfull människor ska kunna göra någon skillnad på bara tre år låter för bra för att vara sant.

– Vi har begärt en förlängning av vårt uppdrag, men inte fått något svar än. Utredningen som Delegationen för mänskliga rättigheter gör ska vara klar i mars och vi skulle vilja att vår utredning kom efter deras ifall det finns organisatoriska förslag där som vi skulle kunna anpassa oss till.

I den proposition som finns står det att Länsstyrelsen i Stockholm ska ta över delegationens verksamhet under en interimperiod innan något nytt och permanent kan bildas.

– Det finns en vis skepsis mot detta och jag tycker att det är viktigt att slå vakt om den kunskap och erfarenhet som finns här på delegationen, säger Gunno Gunnmo.

Många har fört fram frågan om ett Romating skulle kunna vara något för Sveriges romer.

– Just en romsk representation är en av

de viktigaste frågorna. Ordet Ting tror jag inte på, man ska nog inte kopiera något utan snarare skapa något som passar romerna själva. Man måste skapa förutsättningar som har en stark förankring.

De viktigaste frågorna är alltså utbildning och arbete. Just utbildning har länge varit problematiskt för romer.

– Det måste finnas möjligheter för alla romer att läsa in det de missat i skolan utan att fastna i en skuldfälla på CSN.

För några månader sedan arrangerade delegationen ett internat på Lidingö.

– Det var ett bra möte som handlade om formerna för en romsk representation. Romerna måste kunna tala med en röst för att göra sig hörda gentemot myndigheter, både här i Sverige och i andra länder. Sonny Jenfjord från resandegruppen fick uppdraget att vara sammankallande för ett möte i Jönköping med olika romska organisationer där frågan skulle diskuteras vidare, men jag vet inte hur det gick. Jag har inte fått något protokoll från det mötet än. Det är av mycket stor vikt att de romska organisationerna börjar träffas och lägger grunden för en paraplyorganisation.

Det har framförts kritik mot delegationens arbete från skilda håll. Det finns de som påstår att delegationen helt misslyckats med sitt uppdrag.

– Jag tar inte så hårt på den kritiken. Det är en pågående process vi har inlett och det brukar leda till misstro mot myndigheter och majoritetssamhället. Mötena

som delegationen har med referensgruppen har alltid varit konstruktiva, men det finns jättestora förväntningar på oss som vi inte kan leva upp till.

Nu är det snart dags för Sveriges romer att bilda en paraplyorganisation som ska utse delegat och suppleanter till European Roma and Travelers Forum, ERTF, och det är många som börjar skruva på sig. Är detta något delegationen kan stödja? Finns det pengar, som det gjorde förra gången romerna gick till val, till möten och annat?

– Svaret är nej. Själva idén ERTF har är att det inte får finnas någon inblandning från regeringens sida. Vi har frågat regeringen om det finns pengar till möten, men fått avslag. Det finns de som tror att vi kan hålla i valet, men det är helt omöjligt enligt ERTF:s stadgar.

Hur ser då Gunno Gunnmo själv på den romska frågan idag? Vad är det som krävs på europeisk nivå?

– Jag tror att Sveriges ordförandeskap i EU under hösten kommer att aktualisera romafrågan. Romer måste behandlas anständigt och med respekt. Just nu är de mer utsatta än tidigare i flera länder. Det är en politisk fråga som måste lösas politiskt. Frågan kommer att drivas av vår minister Nyamko Sabuni. Ett generellt problem är att romerna själva inte kommer till tals, men det ligger i den politiska strukturen eftersom det inte finns en romsk representation.

Lars Demetri övertar ordföranandeklubban av den avgående Jan Ottosson.

Ny ordförande på RKC

Den 6 juni, på Sveriges nationaldag, var det dags för årsmöte på Romskt kulturcentrum i Stockholm. Ny ordförande blev Lars Demetri.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Veronika Portik

Trots att det var Sveriges nationaldag kom det en hel del medlemmar till RKC:s årsmöte. Det var dags att välja ny ordförande. Den tidigare ordföranden sedan fyra år tillbaka, Jan Ottosson tackade för sig.

Som vanligt var det mycket diskussioner och årsmötet drog ut på tiden. Hans Caldaras, föreståndare på RKC, berättade om de olika verksamheter som har pågått under det gångna året. Av kursverksamheten var det bara dansgruppen som fortfarande pågick.

– Vi har möjlighet att lära ut studioteknik till våra romska ungdomar, men de verkar inte vara intresserade, sade Hans Caldaras.

Sedan var det dags för val av en ny styrelse. Ny ordförande blev Lars Demetri, till vice ordförande omvaldes Angelina Dimitre-Taikon. I den nya styrelsen ingår Arvid Bergman för Resandegruppen, Milos Radulovic för de Nyanlända och Dimitri Keiski för Kalegruppen. Nya suppleanter blev Hans Taikumer för Kelderashgruppen och

Leon Famulac för den Utmnordiska gruppen.

Det var en nöjd Lars Demetri som intog talarstolen, men han varnade samtidigt för sitt engagemang eftersom han är engagerad på som många fronter.

– Jag har varit med rätt länge i det här huset så jag känner mig som en del av det. Nu har jag idag fått en ny titel, en titel som jag redan har i ett antal föreningar och organisationer. Det har inte alltid varit lätt att arbeta här på RKC. Nu har jag tagit på mig en börda som jag vet att jag behöver hjälp med av våra samtliga romska grupper. Det är styrelsen som är vår styrka.

Lars Demetri är också ordförande i Romska socialdemokrater, vice ordförande i Riksförbundet

Romer i Europa, vice ordförande i Baltiska Romani Union och han sitter med i referensgruppen i Delegationen för romska frågor. Han är även delegat i European Roma and Travelers Forum i Strasbourg och han är med i Språknämndens Lexinprojekt. Han är även ordförande i Internationella romska evangeliska missionen, IREM.

– Det är något som jag prioriterar mycket starkt. Jag måste lära mig att ta hänsyn till vilken del jag ska prioritera, till vilket möte jag ska åka. Men i stort kommer jag även i fortsättningen att prioritera IREM.

Den avgående ordföranden i RKC avtackas av Hans Caldaras, föreståndaren på RKC.

En romsk akademiker

Gregor Dufunia Kwiek disputerade nyligen med sin uppsats för magisterexamen ”Learning Habits through Romani Apparel” en studie om hur romska kvinnors traditionella kläder genom lärande ger en social mening. Opponent var Anders Vestlund.

– Ett fåtal informanter har fått tala för och om romer. Jag tycker att uppsatsen uppfyller syftet. Du är synlig i din uppsats som man, rom och etnolog. Språket är lite tungt. Det är långa meningar och fotona tycker jag är för små, sade han bland annat.

Gregor fick bara tre veckors hjälp av handledaren Fataneh Farahani.

– Jag hade inte så mycket kunskap om romer utan kunde bara hjälpa till med all formalia runt om. Din uppsats är mer ett inlägg i forskardebatten om att tidigare forskning om romer har varit mycket bristfällig, sade hon.

Gregor själv var nöjd med sin insats, även om det kunde ha blivit bättre om han fått mera tid på sig.

– Jag skrev hela uppsatsen på tio dagar, berättade Gregor som fick sin uppsats godkänd.

Soraya Hagert tog sin examen

Så äntligen var det dags för Sorayas stora dag. I tre år har hon flitigt tagit bussen hemifrån till skolan för att fullfölja sin utbildning på Handelslinjen på gymnasiet i Södertälje.

Det var många som samlats för att fira Sorayas målgång, både äldre och unga, fastrar, morbröder, kusiner och vänner. Det blev snabbt en mycket varm och speciell atmosfär inne i lokalen.

Det skålades och hurrades för Soraya följt av Robin Kossonen som talade om skolans betydelse och vilka dörrar den kan öppna för ungdomar i framtiden. Därefter nämnde Dimitri Florin att det idag finns en handfull romer som har anställning på en statlig myndighet och att han bestämt tror att Soraya är given som någon, som kan nå minst lika långt med sin målmedvetenhet.

Teresa Kossonen spelade piano och sjöng med en underbar stämma dagen till ära. Sångerna var skrivna av Soraya Hagert själv. Därefter uttryckte Sorayas mor, Satu Hagert, sin oerhörda stolthet att få se sin dotter ta examen.

– Det har aldrig varit svårt att motivera Soraya om varför hon ska nå sitt mål. Hon

har varit självgående. Vi har inte behövt väcka henne, tvärtom, när hon gick på lågstadiet, hade hon ställt klockan på tre, mitt i natten. När hon packat sin skolväska, gick hon och stängde ytterdörren. Jag blev helt förskräckt och undrade vad som hände. Snart förstod jag att Soraya inte var i huset. Jag gick ut och letade efter henne och fann henne sittandes inne i busskuren. När jag frågade henne vart hon var på väg svarade hon: Till skolan! Frukten av allt detta ser jag idag när Soraya blev vald till en av dem tio på gymnasieskolan som fick ett speciellt hederspris för sin flitighet, målmedvetenhet, samarbetsförmåga och lyhördhet.

Bästa vännen och kusinen Rosita Nyman utbrast modigt att alla i lokalen var oerhört tacksamma för det Soraya åstadkommit.

– Här är ett bevis

på att om vi får chansen så kan även vi, får vi chansen så vill även vi! Vi är inte lata! Jag älskar dig min kusin för att du är en så bra förebild för oss alla!

Att gå i skolan och ta en examen är idag en rättighet även för oss romer. Det har det inte alltid varit.

– Förutom körkortet, som ligger som nästa punkt på agendan Soraya, så hoppas jag att ett annat kommande mål för dig är att du får möjligheten att sjunga in dina vackra sånger på en riktig CD-skiva en dag, önskade Domino Kai.

Text och foto: Domino Kai

Heidi Pickkarainen och Laine Strömgren.

DO stämmer Vetlanda kommun

Vetlanda kommun är sedan drygt två år tillbaka anmält till DO för det sätt tre romska barn har behandlats i skolan. De mobbas och få inte någon tillgång till modersmålsundervisning, varken på finska eller på romani chib. Nu är kommunen stämd.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Bengt O Björklund

Sedan flera år tillbaka har en romsk familj i Vetlanda trakasserats av grannar och myndigheter. Barnen har mobbats i skolan som inte har gjort mycket åt deras situation. Istället har skolan mer eller mindre sopat problemen under mattan genom att lägga all skuld på familjen. Som på så många andra platser där det finns romer är kunskapen om dem och deras kultur nästan helt obefintlig. Istället hemfaller man åt gamla fördomar och syndabockstänkande.

Problemen blev till sist övermäktiga för familjen som vände sig till DO.

– Vi har gång på gång talat med lärarna om situationen, de har sagt att de ska ta itu med saken, men det händer ingenting. Barnen kommer hem efter skolan och gråter, berättar mamman.

Barnen blir trakasserade i skolan där de kallas för tattare och zigenarungar. De har fått stryk många gånger. En gång kom ett av barnen hem från skolan med blod i munnen och en annan gång med blodat huvud.

– Jag talade med skolan och frågade om de inte ser vad som sker med barnen i skolan. Lärarna svarade att de hade gått emellan då barnen slagits, men att det inte hade hjälpt, säger mamman.

Ett av barnen berättar att det är alltid de som blir tillsagda och får skulden.

– En flicka och två pojkar kallar mig ibland saker som man inte får göra, zigenare, tattare och sådant. Då blir jag ledsen, varför gör de så? Jag har sagt det till fröken, men hon gjorde inte så mycket och sedan började de igen. Då vågade jag

inte säga det till fröken för då skulle de mobba mig ännu mer.

Men det är inte bara skolan som agerat tanklöst. Även socialtjänsten har ett antal dokumenterade klavertramp gentemot familjen.

DO stämmer

Diskrimineringsombudsmannen, DO, beslutade i augusti förra året att gå vidare med ärendet.

– Vi bestämde oss för att fortsätta utreda trakasserierna mot barnen i skolan. Skolan har till exempel haft utvecklingssamtal utan att föräldrar har närvarat och de erbjuder ingen modersmålsundervisning. Tidigare tänkte vi bara stämma Vetlanda kommun för trakasserierna i skolan, men nu har vi bestämt oss för att även inbegripa att de försummat barnens behov av modersmålsundervisning, säger Heidi Pickkarainen, utredare på DO.

Sedan i augusti förra året har Vetlanda kommun förhalat och fördröjt ärendet genom att inte svara på DO:s förfrågningar. Diskrimineringsombudsmannen,

stämmer därför huvudmannen för skolan, Vetlanda kommun, och kräver ett skadestånd på 100 000 kronor för varje barn.

– De fick fram till midsommar på sig att svara och komma med godtagbara förklaringar eller acceptera en förlikning. Just när det gäller avsaknaden av modersmålsundervisningen vill vi få det prövat. Det är första gången vi stämmer en kommun för att inte följa de lagar som reglerar minoriteternas tillgänglighet till modersmålsundervisning, så detta är ett principiellt viktigt ärende, berättar Heidi Pikkarainen.

När ett av barnen sökte modersmålsundervisning var det rektorn Rune Solid som hjälpte henne att fylla i ansökan.

– Rektorn sade åt henne att det skulle bli svårt eftersom det inte fanns några behöriga lärare, varken i finska eller i romanés. Men i grundskoleförordningen står det att det ska vara ”en lämplig lärare”, säger Laine Strömgren, processförare på DO.

– När det inte finns några behöriga

lärare måste man ju ändå lösa situationen. Det gör man ju med andra ämnen. Finns det ingen behörig måste man ändå hitta någon som kan undervisa. Och det räcker med att det finns ett barn som vill ha modersmålsundervisning så är skolan skyldig att tillgodose detta behov, säger Heidi Pikkarainen.

Vetlanda kommun har behandlat familjen illa menar både Heidi Pikkarainen och Laine Strömgren.

– Kommunen bara skyller ifrån sig och skolan verkar inte ta familjen på allvar. Det är diskriminerande det barnen blivit utsatta för och det är kommunen som är ytterst ansvarig för skolverksamheten, påpekar Heidi Pikkarainen.

– I skolan har barnen mötts av rasistiska tillmälen och pojken har blivit slagen. Flickan har blivit utfrysad. Hon har till exempel fått en lapp i sin skolbänk med könsord och där det står att hon är dum i huvudet. När den romska flickan bad att få prata med de elever som trakasserat henne, en och en i taget i biblioteket,

frågade fröken rektorn som bestämde sig för att inte agera. Skolan har inte gjort något för att komma till rätta med situationen och man gör hela tiden familjen till ett problem, berättar Heidi Pikkarainen.

Rektor Rune Solid skrev för ett tag sedan ett brev till samtliga föräldrar där han uppmärksammade att det fanns barn i skolan som använde könsord.

– Men han nämnde inte de rasistiska tillmälen som de romska barnen fått ta emot. Rektorn tyckte att de inte förekom lika ofta, säger Heidi Pikkarainen.

Rektorn gjorde också upp ett schema för barnens mamma, för när hon skulle lämna och hämta barnen i skolan.

– De hade tagit reda på när hon slutade på Komvux, hur lång hennes restid var etcetera. En rektor får inte vidta sådana åtgärder, säger Laine Strömgren.

Diskrimineringsombudsmannen, stämmer därför huvudmannen för skolan, Vetlanda kommun, och kräver ett skadestånd på 100 000 kronor för varje barn.

Romer i Ryssland vräks

FRANCE 24: s reporter åkte för att träffa romer i Ryssland där de är ansedda som andra klassens medborgare och är offer för många diskrimineringar.

Rapporten har filmats i Chudovo, en stad belägen cirka 100 kilometer söder om Sankt Petersburg. Samhället med 2000 romer har varit bosatta där sedan 1986, strax efter Tjernobylyolyckan, utan äganderätt till marken.

Under 20 år har de lokala myndigheterna inte haft något emot deras närvaro, men med Sovjetunionens sönderfall har allt förändrats. Tomterna måste nu registreras och betalas. Under våren 2007 kom polis och militär och började riva romernas hem. Idag verkar de vara hotade igen.

Sedan 2005 har förvaltningen skärpt lagarna om markanvändning. Man har till exempel beordrat rivning av ett romskt läger bara ett par meter från en asfaltsfabrik som hade stängt för fem år sedan, med hänvisning till hälsoskäl. Men de ryska hem som ligger 50 meter längre bort är inte hotade.

Nästa vår, måste romerna flytta ut. I utbyte mot 4 000 rubel för att kunna registrera sin mark, kommer de att få bosätta sig på en lerig betesmark i kläm mellan motorväg och järnväg, med inga skolor i närheten. Här är välkommandet ganska fientligt. "Vi vet mycket väl vad de håller på med. De stjälar ved och orsakade problem hela tiden," förklarar en äldre kvinna i byn som håller på att skicka en

framställning till Moskva mot romer och säger att hon kommer att göra allt hon kan för att hindra dem att flytta dit.

Det romska samhället behandlas inte bättre av de lokala myndigheterna. Landsbygdsens förvaltning vägrar att registrera dem. sålunda förlorar de all tillgång till fri sjukvård, alla familjestöd och därmed all juridisk existens.

Staden Chudovo är inte något isolerat fall. Sedan 2006 har en halv miljon ryska romer drabbats av påtvingade avhysningar. Trots fördömanden av mänskliga rättighetsgrupper och en varning från FN, har den ryska federationen hittills inte gjort något för att lösa problemet.

FRANCE 24

Ungdomsdagar i Norrköping

På uppdrag av Delegationen för romska frågor arrangerade Romska ungdomsförbundet, RUF ungdomskonferensen "Ternenge djesa" i Norrköping. De cirka 100 romska deltagarna, ungdomar mellan 16-25 år, kom från hela landet. Medarrangör var Ungdomsstyrelsen.

Text: Bengt O Björklund och Mirelle Gyllenbäck

Foto: Veronika Portik

För första gången har romska ungdomar från hela landet samlats under en tvådagarskonferensen i Norrköping. Det var två fullmatade dagar där ungdomarna själva fick beskriva sin verklighet, sina drömmar och visioner och där även berörda myndigheter fick möjlighet att berätta om de verksamheter som just berör romer.

Romska ungdomsförbundet fick i våras i uppdrag av Delegationen för romska frågor att anordna denna konferens. Ett av syftena med konferensen var att ungdomarna som deltog skulle ta med sig informationen som förmedlades under de två dagarna till respektive förening som de tillhör.

De deltagande romska föreningarna visade upp sig själva och sina alster för att göra sin förening känd bland de övriga romska ungdomarna. Det visades bland annat upp tidningar, informationsblad, collage, böcker och bilder på aktiviteter som de olika föreningarna har genomfört.

Inledningstalare var Ungdomsministern Nyamko Sabuni.

– För mig är denna konferens den viktigaste biten i delegationens arbete, det vill säga att samla och organisera unga romer för att höra deras versioner och drömmar för framtiden och den samtida politiken måste utgå från det ni tycker är viktigt i dag och de kommande åren. Den ungdomspolitik vi bedriver i dag har två mål. Ett handlar om att de unga ska ha tillgång till välfärd. Det andra är att unga ska ha tillgång till inflytande. Ni ska kunna träffa och prata med mig om era visioner om framtiden, om det ni tycker saknas, om alla brister som finns och jag ska kunna lyssna och ta till mig det. Sedan formar jag politik efter den övertygelse jag har. Är det så att något går snett, då måste ansvaret ligga på mig, då är det mig man avkräver ett ansvar.

Ungdomsministern avslutade med en

uppmaning och ett löfte.

– Jag vill att ni ska ägna mycket tid till att tänka på vad det är ni vill, sådant som vi politiker så småningom ska förverkliga. Ni ska känna, när vi presenterar förslag i framtiden, att "det var det vi talade om, de lyssnade", för det är det som är vår uppgift. Vi ska lyssna och lösa det som ni identifierar som framtida problem för er framtid.

Lars Stjernkvist är kommunalråd (s) i norrköping och han talade bland annat om respekt.

– Jag inser att den här

konferensen är viktig för att om både Norrköping och Sverige ska fungera i framtiden, ja då måste vi, tror jag, respektera varandra för de vi är som individer, inte som motalabo eller romer eller som syrianer eller som någonting annat. Men samtidigt, om vi ska lyckas måste vi också ha rätten att känna stolthet över den bakgrund vi har och den identitet som vi själva väljer. Därför hoppas jag att den konferensen kommer att bidra till att stärka er sammanhållning och er identitet, stolthet och fortsatta kultur. Jag hoppas att denna konferens bidrar till att få upp ögonen på fler norrköpingsbor och andra svenskar.

Även Gunno Gunnmo, biträdande ordförande i Delegationen för romska frågor, talade under den första dagen.

– Syfte och mål med denna konferens

Nyamko Sabuni.

är det samma som det viktiga uppdrag och mål vi på Delegationen har, nämligen att fånga upp era unga röster. Passa på tillfället att ta fram era drömmar, era visioner och era krav så att vi kan fånga upp dem. Vi är en kanal för er att tala direkt till regeringen, en kanal att föra in

era frågor i den politiska processen. Men hur fångar man upp de ungas röster när det inte längre finns en Delegationen för romska frågor ute i ert vardagsliv, ute i kommunerna och hela vägen upp i det politiska systemet? Det är en av de viktigaste frågorna.

Arbetsgruppen bakom konferensen bestod av Erland Kaldaras, ordförande för det romska ungdomsförbundet, RUF, Mirelle Gyllenbäck från ÉRG, Kati Demetri, lärare i romsk kulturklass i Stockholm, Amir Fejzuli och Ramiz Fejzuli från Borlänge.

Drömmar och visioner

Maria Papadopolos har spanskt och franskt ursprung. Hon är gift med en svensk rom och har två barn.

– Jag är glad att jag kan utbilda mig samtidigt som min dröm är att kunna ta hand om mina barn och deras utbildning. Jag är även glad att kunna hålla kvar den romska kulturen som jag kan föra över till mina barn. Detta gör jag som gift romsk kvinna och är glad att kunna göra det utan att förlora min kultur.

Michel Demetri talade om kulturkrockar.

– De förekom inte bara mellan samhällen och oss, utan även mellan oss och majoritetsbefolkningen. Om man har ett jobb och en nära släkting bjuder in till ett bröllop på kort varsel, då kan man få problem om man inte får ledigt den dagen bröllopet ska gå och dagen efter. Michel sökte jobb på Mac Donalds, men fick inget för att han var rom.

– Jag gav inte upp hoppet om att finna mig ett jobb, utan gick till en annan Mac Donalds. Där uppgav jag att jag var ryss. Det gick bra och jag fick jobbet.

Kati Dimitër-Taikon är redaktör och lärare i Roma kulturklass i Enskede Dalen

– Roma kulturklass är en profilklass i

Stockholm. Där bevarar man det romska språket och kulturen. Eleverna har olika drömmar och visioner om sitt liv. De likasom många andra, tycker också om den romska kulturen.

Josef är en av eleverna. Han har stora visioner, han vill bli president.

– Alla som har makt och styr är presidenter och då skulle jag vilja bli det och styra vårt land på ett helt annat sätt än vad som görs. Jag vill ge alla ett arbete, för alla behöver pengar att försörja sina familjer och familjen är det allra viktigaste här i landet.

David Demetri gick tillsammans med en vän på en kurs Brottsofferjouren arrangerade.

– Det råder brist på romska volontärer som kan ta emot samtal så vi blev kontaktade av deras telefoncentral och erbjöds en kurs. Vi är nu klara med den och är språkvolontärer för romer. Vi är stödpersoner och vittnesstöd till brottsoffer.

Amir Fejzuli från Borlänge tolkar för romer som till exempel har fått hjärtinfarkt men inte riktigt har förstått varför. Han har olika idéer om hur man ska engagera ungdomar.

– Jag vet att många av er ungdomar här har drömmar så jag tänker starta ett projekt med skådespeleri. Jag känner på mig att många av er har talang för detta. Han har också en tidning.

– Vi romer vill ju visa upp det vi gör, våra traditioner och vår kultur. Det gör vi i vår tidning Romano Hango. Det är viktigt att även de muslimska romerna har en tidning.

Ferdian Demiri kommer från föreningen Romano Merako i Katrinholm.

– Vi har en förening med sjuttio medlemmar och vi har startat ett fotbollslag. Det tror jag är bra. För två år sedan blev vi sponsrade av É Romani Glinda. Jag tror att vi är det enda helt romska fotbollslaget. För två år sedan startade vi i division tre. I år spelar vi i division ett.

Thereza Eriksson spelar inte fotboll.

– Däremot är jag lärare på en romsk folkhögskola i Göteborg där jag också bor. När jag var yngre kände jag att jag inte hade samma förutsättningar som andra i min ålder att lyckas. Idag, så här i efterhand, ångrar jag att jag inte tog tag i de drömmar jag hade då. Jag ser nu att det går att leva med båda, man kan både vara traditionell romsk kille eller tjej och samtidigt ta till sig det som det svenska samhället har att ge. Och det går att vara gift.

Fem olika workshops

Under konferensen höll romska aktivister i fem olika workshops.

Kati Dimiter-Taikon höll i workshopen om språket.

– Det behövs mer teve och tidningar för att utveckla vårt språk. Vi behöver mer romsk litteratur. Då kan man få en överblick över andra språkvarieteter, sade Kati Dimiter-Taikon.

ÉR:s Rosario Ali Taikon och Mirelle Gyllenbäck höll i workshopen som handlade om delaktighet.

– När det gäller delaktighet och representation kom vi fram till att det finns ett stort behov att organisera sig. Vi talade även om att det är viktigt att skaffa sig en position där man kan hjälpa människor av alla slag. Men för att nå dessa strategiskt viktiga positioner talades det också om vikten av utbildning. Vi diskuterade också förebilder. Att ha fotbollsspelaren Zlatan som förebild har gjort att många romska killar börjat spela fotboll.

Tereza Eriksson, lärare på Agnesbergs Folkhögskola, höll en workshop om skola och utbildning.

– Vi enades om att skolan är viktig och en nyckel till framtiden, att utbildning är makt. Vi talade också om att när romer utbildar sig som vuxna resulterar det ofta i att de hamnar i en skuldfälla. Information från samhället till romerna har varit dålig om hur CSN-lån fungerar, att det är ett lån och inte ett studiebidrag, har gått många romer förbi. Vi

vill också att man skapar skräddarsydda yrkesutbildningar som passar romerna.

Angelina Demetri-Taikon presenterade resultatet av workshopen om den romska kulturen.

– Gruppen kom fram till att romer behöver lokaler för olika aktiviteter, som för musik och undervisning och övrigt samkväm. Men man stöter ofta på problem. Hyresvärdar menar att det blir stökigt när en rom hyr lokaler. Gruppen kom också fram till att det finns behov av fritidsgårdar för romska barn.

Man ville att romska barn måste få möjlighet att tala och lära sig mer romanés och att det behövs mer romsk media så som radio, tv och tidningar.

Erland Kaldaras talade om vad det är som är grunden för den romska kulturen.

– Familjen och släkten, seder och bruk, dans, musik, mat, familjen, kläder och smycken och alla våra symboler. Även kris (det romska rättssystemet) tillhör vår

kultur även om det inte tillhör alla grupper. Men kris möts av hinder för de olika rättegångarna när de behöver lokaler, sade Erland Kaldaras.

Dagens sista workshop handlade om framtiden. Moderator var Maria Papadopulus.

– Vi har diskuterat om media. Det är viktigt att vi syns i media för vi är inte så annorlunda.

Maria menar att man oftast bara visar misären och det som handlar om kriminalitet.

– Vi vill att man visar mer positiva saker och verkligheten i det romska samhället. Att man talar om arbetslösheten som ökar bland romer.

Myndigheterna informerar

Under konferensens andra dag informerade olika myndigheter om de verksamheter som är riktade mot romer.

– Jag hoppas att när vi lämnar vårt förslag till regeringen att vi har många bra förslag som är så bra genomarbetade att regeringen tar tillvara på dem, skickar dem vidare till riksdagen, att de blir genomförda som lagstiftning och att de ser till att det finns pengar att genomföra förslagen, berättade bland annat Maria Leissner från Delegationen för romska frågor.

Ungdomsstyrelsen och Arvsfonden informerade om de olika bidrag som finns att söka. Skolverket, Socialstyrelsen, Södertörns högskola och Forum för levande historia berättade om vad de hade på gång.

Välförtjänt pris till stor entusiast

Stockholms läns landsting delar varje år ut pris till personer som på något sätt arbetar mot rasism och främlingsfientlighet. I år var en av pristagarna Mona Danielsson, utbildningsansvarig för utbildning av romer på Sundbybergs Folkhögskola i Stockholm.

Text och foto: Mirelle Gyllenbäck

– Jag känner mig hedrad och överraskad. Jag hade aldrig kunnat tänka mig att jag skulle få ett pris av landstinget, säger en fortfarande lite chockad Mona

Danielsson, som tillsammans med två andra pristagare får dela på 100 000 kr.

Det var den 19 maj Mona Danielsson fick ett brev till jobbet i ett brunt landstingskuvert. Det tog en stund för Mona innan hon förstod att hon skulle tilldelas ett pris. Prissumman på 33 333 kr, kommer bland annat att gå till en före detta elev, som är en kinesisk flykting och kämpar för ett uppehållstillstånd i Sverige.

Jobbat med romer i många år

Manuel Tan-Matri, som idag jobbar som utredningssekreterare på Delegationen för romska frågor, var Mona Danielssons första romska elev. Han efterfrågade en utbildning för att kunna starta ett fritidshem för romska barn i Rinkeby.

– Det var 1992 och starten för min kontakt med romer i utbildning, säger Mona Danielsson.

Förutom att vara utbildningsansvarig på Sundbybergs Folkhögskola i de romska klasserna, utbildar hon även i samhällskunskap, psykologi och historia. Idag är det en sammansvetsad arbetsgrupp på fem lärare som arbetar med de romska utbildningarna.

– Vi har skaffat oss kulturkunskaper om den romska kulturen. Det är cirka 150 romska elever som vi har utbildat genom åren, säger Mona Danielsson.

Det positiva med dessa utbildningar för romer, tycker Mona Danielsson, är att det idag finns romer som är utbildade på Sundbybergs Folkhögskola som är ute och arbetar. De kan i sin tur sprida vidare kunskap om romer och romsk kultur till andra människor ute i yrkeslivet.

– De romska utbildningarna på skolan har ett bra rykte bland romer vilket motiverar andra elever till att plugga vidare, säger Mona Danielsson.

Sonja Millon, är utbildad lärarassistent på Sundbybergs Folkhögskola. Hon har de senaste fem åren jobbat som just lärarassistent på de romska utbildningarna på Sundbybergs folkhögskola. Hon tror att många av romerna har ett annat förtroende för Mona än vad de skulle ha för andra lärare.

– Mona förstår mer och man kan vända

sig till henne om man har frågor om någonting. Hela Mona är romsk på något sätt, skrattar Sonja Millon.

Integration inom gruppen

I de romska klasserna läser romer från många olika romska grupperingar. Här läser bland andra finska, svenska, polska och spanska romer tillsammans. Detta sprider stor kunskap och tar bort de fördomar som ibland tyvärr kan förekomma i de romska grupperna gentemot varandra. Och innebär alltså att förståelsen för varandras olikheter kan planas ut.

– Alla elever ligger på samma nivå vilket gör att man förstår varandra på ett annat sätt. De romska eleverna har inte haft några problem med att umgås med de icke-romska eleverna på skolan, säger Sonja Millon.

Mona Danielsson och Sonja Millon.

Extremister vinnare i Ungern

I Ungern har det högerextrema och ultranationalistiska partiet Jobbik fått 15 procent av väljarnas sympatier i EU-valet nyligen. Partiet gick bland annat till val på att göra romerna till syndabockar och målar ut dem som kriminella. Ledare för partiet är Gabor Vona. Partiet bildades för sex år sedan av konservativa universitetsstudenter. Huvudfrågorna är att omförhandla den ungerska statsskulden, rusta upp jordbruket och införa tuffa tag mot vad de kallar för zigenarbrottsligheten. Partiet vill också övertyga de andra medlemsländerna om att EU bör avskaffas.

– Det finns tre sorters brott i Ungern, politiska, ekonomiska och zigenarbrott. Zigenarbrott är ett kriminologiskt begrepp med mycket lång historia, det handlar om till exempel knivdåd och gatuvåld. Det är speciella brott som måste behandlas på ett speciellt sätt, sade han på ett möte innan valet, och publiken nickar, berättar Sydsvenskans korrespon-

dent.

Jobbik har också en paramilitära gren, Ungerska gardet. De uniformerade medlemmarna ska hålla ordning, bidra vid katastrofinsatser och försvara landet, heter det. Men mest patrullerar de i byar där det råder spänningar mellan romer och andra ungrare.

– Om två zigeniska gentlemän håller på att bryta sig in i ditt hus och du ringer polisen, så svarar de att de inte kan ingripa förrän brottet är utfört. Men ring Ungerska gardet så kommer vi direkt. På landsbygden ger polisen inget skydd, Gardet gör det! -lovar Vona och publiken applåderar.

Fyra mil sydost om Budapest ligger Tatárszentgyörgy, ett litet samhälle med drygt 2000 invånare. Längs med huvudgatan står prydliga små hus med prydliga små trädgårdar och grönsaksländ. Här bor Lidia Horvath, en av de lokala ledarna för romerna i byn i ett utbränt hus. Tv-apparaten har smält

ner till oigenkännlighet. Sängen är helt förkolnad. I badrummet är det svart av sot. På väggarna hänger remsor av tapet som ursprungligen måste ha varit blom-
mig.

– Först krossade de fönsterrutan. Sedan kastade de in brandbomber, berättar den 45-åriga representanten för de nästan 1000 romerna i Tatárszentgyörgy och pekar på de förvridna spillrorna av det som en gång var hennes hem för Tomas Lundin, SvD:s reporter som är på besök i området.

– Varför? Varför hatar de oss så? frågar hon.

Premiärminister Gordon Bajnai menar att stämningarna i det ungerska samhället präglas av politisk splittring och djup osäkerhet inför framtiden som nu förstärks av den ekonomiska krisen.

– Extremister gynnas av krisen. Det vet vi sedan 1930-talet, säger Bajnai i en intervju med österrikiska tidningen Der Standard.

SvD

Upprop: uppsatser om romer, ashkali och egyptier i fd Jugoslavien

Fakulteten Sydösteuropeisk historia vid Justus-Liebig universitetet i Giessen och Gießener Zentrum Östliches Europa (GIZO) inbjuder till en konferens i Giessen, Tyskland 22 och 23 januari 2010.

Förutom etablerade forskare, uppmantras även nykomlingar och doktorander att delta.

Konferensen syftar till att diskutera PhD projekt om romers, ashkalis och

egyptiers historia och antropologi i fd Jugoslavien och Albanien, med fokus på nationsbyggande och RAE representation, konstruktion av identiteter, majoriteter och minoriteter i dessa länder, effekten av nationalism på minoriteter, sociala och politiska skäl för byte av identiteter, hur vetenskap påverkar minoriteter och identiteter, ursprung och historia, och slutligen historieskriv-

ning och relaterade ämnen.

Presentationerna bör hållas på engelska och vara 20-30 minuter.

Vänligen skicka i ett abstrakt på 300-500 ord senast den 1 augusti 2009.

Resekostnader och boende kommer att ersättas.

För ansökan och frågor kontakta Claudia.Lichnofsky@geschichte.uni-giessen.de

Rumänsk politiker vill ha europeisk Romabyrå

Den rumänske socialdemokraten och parlamentsledamoten Adrian Nastase vill ha en Europeisk Romabyrå. Adrian Nastase är också ledamot i utskottet för rättsliga frågor och mänskliga rättighe-

ter i Europarådet (PACE).

– Förutom strategier, förutom tillståndet i olika delar av Europa, kan frågan om romerna och deras situation endast lösas på EU-nivå. Jag anser att inrättan-

det av en europeisk byrå för romer är nödvändigt eftersom på så sätt kommer problemen att flytta från ett ställe till ett annat, i enlighet med principen om kommunicerande kärll, sade Nastase.

En okänd historia

Tuula Lind heter en debuterande finskromsk författare. Hon har tillsammans med journalisten Riikka Tanner nyss utkommit med boken Käheä-ääninen tyttö på det finska förlaget Tammi. I svensk översättning skulle det bli Den hesa flickan och man får hoppas att boken utkommer även på svenska. Den utgör nämligen ett mycket viktigt dokument inte bara om Tuula Linds eget liv utan också om de finska romernas efterkrigstida historia.

Text: Gunni Nordström

Framför allt handlar boken om de karelska romernas öde. En betydande del av de finska romerna bodde före andra världskriget i de delar av Karelen som måste överlämnas till ryssarna. Av alla städer i Finland hade Sordavala vid sjön Ladoga den största romska befolkningen.

Det har ofta framhållits hur väl Finland tog hand om de 400 000 människor som måste evakueras från detta östliga landskap. Men i historieskrivningen har man helt glömt att det bland de evakuerade fanns något tusental romer som också tvingades lämna den hembygd de älskade lika mycket som andra finländare. Framför allt har historikerna aldrig berättat att de finländska myndigheterna "glömde" att vidta åtgärder för att ge de romska evakuerade tak över huvudet.

Tuula Lind var en liten flicka när hon med sin mamma och mormor och andra släktingar hamnade i en skogsbacke i utkanten av Helsingfors. Mäkkylä hette platsen och här hade många karelska romer byggt sig riskojor, i bästa fall lyckats skaffa tält, till myndigheternas stora förtret. Ännu in på 1950-talet fanns dessa primitiva kojor kvar i

Mäkkyläbacken och här frös och hostade den lilla Tuula tills mormodern en kall höstmorgon beslöt att man måste lämna flickan till Zigenarmissionens barnhem.

Denna organisation drev ett antal barnhem. För deras föräldrar och andra vuxna ordnade de konfirmationsläger och andra religiösa sammankomster. Romerna är Finlands mest genomkristnade grupp brukade en tidig romsk förkämpe vid namn Ferdinand Nikkinen ofta framhålla. Själv var han ateist, kanske i protest mot all förljugenhet han upplevt.

Myndigheterna hade med varm hand överlämnat romerna till denna missionsverksamhet, vars ansvariga aldrig kom på tanken att kräva att samhället skulle ta sitt ansvar för denna folkgrupps boende och utbildning så att de själva kunde ta hand om sina barn. Barnen försökte missionen uppfostra till vanliga finländare, men den påföljd att hundratal barn och ungdomar kom ut i livet utan kunskap om romsk kultur.

Tuula Lind var en av dessa många som tillbringade sin barndom och tidiga ungdom i ett gränsland och inte visste var de hörde hemma. Hon berättar öppet om vad allt detta ledde till för hennes

egen del tills hon vid vuxen ålder äntligen själv fann sin romska identitet, skaffade sig en utbildning och en plats i samhället.

Det var 1967 som de finska romerna bildade en egen förening för att kämpa för sina mänskliga rättigheter i det fosterland där de bott sedan medeltiden. Det var inte fråga om någon kristlig förening den här gången utan om en regelrätt kamporganisation för medborgerliga rättigheter. Det hör till bilden att Zigenarmissionen länge motarbetade denna förening.

Medan Sverige och Finland var ett land hade romernas förfäder varit uttagna i den svenska armén under århundraden, och romer hade också deltagit i andra europeiska länders arméer under medeltiden. Under andra världskriget hade romska män kämpat och stupat för det självständiga Finland på samma sätt som andra finländare. Men det dröjde till 1970 innan de befanns värdiga att tilldelas bostäder i vanliga hyreshus.

Tuula Lind och Riikka Tanner har skrivit en viktig bok som utgör en milstolpe i den finskromska historieskrivningen.

*Föreningen
Det romska
musiksäll-
skapet.*

Det romska musiksällskapet

En ny romsk kulturförening har startat som heter "Det romska musiksällskapet". Här ligger stort fokus på den romska musikkulturen.

– Vi vill ge den romska kulturen ett fundament i den svenska kulturen. Det är fler svenskar som behöver ta del av den, genom musiken framförallt, säger Nils Hjerdin.

Text och foto: Mirelle Gyllenbäck

Förhoppningen med föreningen är att kunna genomföra årliga musikfestivaler i Stockholm. I år kommer den första musikfestivalen inom föreningen hållas på Fryshuset i Stockholm den första augusti. Här kommer cirka 800 personer att kunna njuta av den romska musiken. Inbjudna romska grupper och artister från utlandet kommer att uppträda.

– Vår främsta förhoppning är att även majoritetsbefolkningen kommer till festivalen. Den romska musiken är väldigt märkvärdig och speciell och den har haft stor betydelse för musiken i Europa rent generellt, säger Nils Hjerdin.

Kulturföreningen befann sig i Rålambshovsparken under nationaldagsfirandet för att informera nyfikna om den kommande festivalen. En av grupperna, som även kommer att uppträda under festivalen i augusti, spelade på stora scenen i Rålambshovsparken. Detta för att

ge en försmak på vad som komma skall under festivalen i Fryshuset.

Föreningen har existerat under ett år och har under den tiden haft fullt upp med att planera festivalen.

– Vi önskar att detta ska sprida ringar på vattnet och leda till att festivalen ska kunna bli ännu större. I framtiden finns förhoppningar om att den kan pågå under en hel helg, men detta är inte realistiskt i dagsläget.

Idag är fyra personer med i styrelsen och

föreningen har tio medlemmar.

– När vi har möten, hyr vi en lokal eftersom det är väldigt dyrt att ha permanenta lokaler. Vi koncentrerar oss på att evenemanget ska bli så bra som möjligt, säger, Masio Kwiek.

Föreningens önskan är att festivalen ska kunna bli lika stor och känd som andra romska festivaler som arrangeras i andra länder i Europa, som till exempel den i Polen.

Inte enbart musik

Föreningen kommer inte enbart att syssla med festivaler. De kommer även hjälpa ungdomar som är musikaliskt begåvade vidare till musikskolor och med stipendier. Men detta blir aktuellt först på längre sikt. Först måste informationen om festivalen, huvudkärnan i föreningen, komma ut på bred front. Föreningens hemsida är www.romskafestivalen.se

Nils Hjerdin har varit bekant med Harry Kwiek sedan barnsben. Det är Harry Kwiek som är styrelseordförande i föreningen. Att Nils Hjerdin är med i föreningen beror på att han har ett stort musikintresse, men även att han anser att integrationspolitiska frågor är av stor vikt i Sverige.

– Romer har en tendens att hamna utanför. För mig är det skälet, förutom musikintresset, säger Nils Hjerdin.

Angelo Kwiek och bröderna Robertino och Jonny Ivanovitch uppträder på scenen i Rålambshovsparken.

Tinkerhäst på Åland

60 centimetersklassen i hästhoppning på Åland avgjordes nyligen. Klassen vanns av Viola Fyrvall på Vanessa. Men den som kanske utmärkte sig mest i klassen var nog ändå Basil med Jennifer Schönberg på ryggen.

För Basil, som är en tinker eller Irish cob som de även kallas och som främst används som draghästar av de irländska romerna, var det debut. Men det visade sig att de även var dugliga hopphästar även om Basil bjöd publiken på en liten uppvisning.

– Han hoppade bra i dag, men han ställde också till med en riktig show så

några vidare bra stilpoäng vet jag inte om det blir, sade Jennifer Schönberg till tidningen Nya Åland efter hoppningen.

Tinkerhästen är en hästras från Irland som härstammar från de hästar som användes av irländska Romer och Resandefolket. Tinker är en relativt ny hästras inom avelsföreningarna och främst känd för sitt utseende, en kraftig ridhäst med en fläckig skäckfärg, och även sitt lugna temperament. De har funnits länge på Irland och i Storbritannien där de användes för att dra vagnarna åt de resande irländska zigenarna, så kalla- de Travellers. I andra länder är Tinkern

även känd som Irish Cob, Coloured Cob, Gypsy Horse eller Romany Horse. Det var bönderna i England som köpte dessa hästar som då var enfärgade av de resande. Om det föddes skäckar så behöll bönderna väldigt sällan dessa hästar utan de såldes eller gavs tillbaka till de resande. Därför är det stor avel av dessa hästar i England och Irland. Dock var många av de irländska zigenarna analfabeter under Tinkerhästens uppkomst, därför fanns inga riktiga stamböcker förrän långt in på 1900-talet. Irish Cob räknas idag som en egen ras, och premieras separat från tinkerhästen.

Sverige bör lyfta den romska frågan

Sverige har nu en chans att lyfta frågan om diskrimineringen av romerna under sitt ordförandeskap i EU anser två amerikanska religiösa ledare, hinduprästen Rajan Zed och rabbinen Jonathan B. Freirich.

De båda har på senare tid vid upprepade tillfällen anklagat EU och de europeiska staterna för diskriminering av romerna, i synnerhet efter de våldsamma rasistiska attentaten i bland annat Italien, Tjeckien och Ungern.

– Denna Europas största minoritet om

minst tio miljoner utsätts fortfarande för diskriminering och förföljelse trots att de levt i Europa i snart 1 000 år, säger Zed och Freirich. I denna den rikaste delen av världen låter man hundratusentals människor leva i djup misär.

– Hur kan Europa, som anser sig vara ett föredöme när det gäller mänskliga rättigheter, tolerera att en stor grupp samhällsmedborgare efter sekler av förföljelser fortfarande tvingas leva under apartheidliknande förhållanden?” Hur många hundra år ytterligare ska förflyta

innan romerna kan behandlas som fullvärdiga och jämlika européer? frågar de.

Nu har de båda religiösa ledarna kommenterat det europeiska valet.

De oroas av det låga valdeltagandet och uppmanar det nya EU-parlamentet att kraftfullt verka för att medborgarna engageras i att få slut på antiziganismen.

De väddar också till den svenska regeringen att de tar upp frågan under sitt ordförandeskap skriver Irka Cederberg i Kvällsposten.

Göteborgs stad får kritik för Meros

Efter uppgifter, i bland annat Göteborgs-Posten, om hur romska barn från Rumänien bodde på Meros camping startade länsstyrelsen en egen utredning.

Den utredningen riktar nu allvarlig kritik mot kommunen. Trots att privatpersoner samt kommunens mobila team redan 2007 slog larm om missförhållandena på campingen och barnens situation erbjöd socialtjänsten ingen hjälp. Det var först när media uppmärksammade problemen förra hösten som det hände något.

– Kommunen har visat passivitet och det tycker vi är anmärkningsvärt. Socialtjänsten borde ha utrett barnens situation redan när missförhållandena på Meros camping blev kända, säger Håkan Frändemark, socialkonsulent som genomfört tillsynen tillsammans med en kollega på länsstyrelsen, till Göteborgs-Posten.

I utredningen radas brister upp. Bland annat saknar flera av socialtjänstens utredningar barnperspektivet. Vissa utredningar är bristfälliga genom att fokus i

flera fall endast handlat om familjernas rätt till socialbidrag. Romerna har slentrianmässigt betraktats som turister.

– Det finns en tafatthet från samhällets sida då det gäller den romska gruppen. Vi får in mycket frågor från andra kommuner i länet om hur de ska förhålla sig då det gäller till exempel ekonomiskt bistånd. Därför är det lämpligt att socialstyrelsen, som skriver råd och anvisningar, formulerar sig med större tydlighet i den här frågan, säger Håkan Frändemark.

Gamla bilder berättar

Kära läsare. Den här gången visar vi bilder ur Roger Čokas Rhodins album. Han reste i sin ungdom med romerna i Göteborg och var en god vän med många av dem.

Vi visar den här gången hur stort fiskeintresset var hos pojkarna i mitten 60 talet. Familjerna var på resa i Åretrakterna.

Här kan vi se dem stående och sittande utmed älven, med sina feskegrejor som man säger på Göteborgska.

Roger Rohdin från Göteborg, berättar att de av misstag hade ställt sig nedanför fiskeodlingen och genast blev bortkörda till ett annat ställe där fiskelycka var sämre.

På första bilden står Roger till vänster om Adolf. I bakgrunden syns Romka och Voršo, samt Miloch. Killen på berget vet vi inte vem det är.

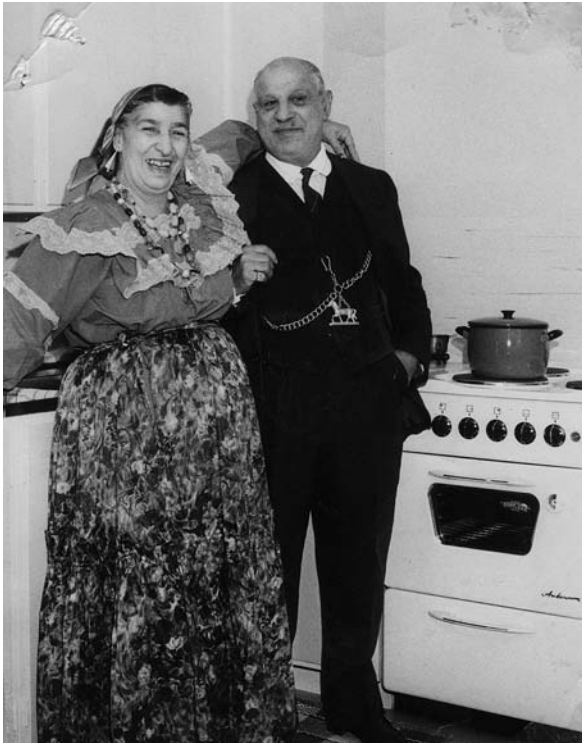
Den andra bilden visar att fiskelyckan troligen inte var god som på första stället så man flyttade på sig en bit längre ned. Där sitter Voršo på en sten och Alexander står frågande: ”Vad gör vi här”? Den som fiskar är Sandor. Vad är det de fiskar efter? kanske är det gammelgäddan eller är det foreller?

Vad det än var så var inte feskefångsten stor. Men stadspöjkerna var nöjda och ville stolt visa upp fångsten för fotografen Roger. Tänk att bli så glada för några små fiskar i sardinstorlek.

Här står Adolf till vänster, Voršo och Alexander samt Miloch bakom står Adolfs kompis Lennart och Šandor.

Gamla bilder berättar

Här ser vi Sara och Kila Bull när de stolt poserar i sitt på den tiden moderna kök. Det kanske var deras första lägenhet.

Dessförinnan bodde de ju i tält och husvagn och de var nog glada att få tillbringa vintrarna i en lägenhet.

Colea, Anuška och Shandor och troligen barnbarnet Sonja var på samma marknad. Det var vanligt på den tiden när man kanske flyttat in i lägenhet och sålt sin stora husvagn att man köpte sig en campingvagn av engelskt fabrikat. De tyska vagnarna hade ännu inte gjort sitt intåg i Sverige.

Här kan vi se en bild på paret Anna och Kila från Skövde som hade packat ihop sina ägodelar på taket av sin Volvo P1800 efter att ha tillbringat ett par festliga dagar tillsammans med andra romer på Kiviks marknad i juli.

På den här bilden ser vi Keldarari och hans hustru Fia. Bredvid sitter deras yngste son Marko på och hans kompis Parato Bull på farstutrappen. Kvinna till höger är Kali. Det är hon som är Paratos mamma, även kallad Vackra Majken.

Brunch med kaffebröd

Degen:

- 1 kg Vetemjöl special
- 6 dl Handljumt vatten
- 50 g Färsk jäst el. 1 påse torrjäst
- 2 msk Socker
- 2 Strukna msk havssalt
- Extra mjöl till utbakning

Det salta brödet:

- 10 Skivor parmaskinka
- 8 stora Ägg, kokta i 8 min., skalade
- 2 Mozzarellor
- 2 Nävar nyriver parmesan
- 2 Nävar färsk basilika
- Soltorkade tomater i olja, rosmarinkvistar, olivolja, extra jungfru-salt och nymalen svartpeppar

Det söta brödet:

- 1/2-1 Burk nötchokladkräm på burk (Nutella)
- 1 Banan
- 1 Handfull hasselnötter

Blanda mjölet i en skål med vattnet, jästen, sockret och saltet Rör om med gaffel. Mjöla bakbordet, lägg upp degen på det och knåda den väl. Dela den i 2 delar. Kavla ut den ena delen tills den är 15-20 cm lång och 1 cm tjock.

Det salta brödet:

Fördela parmaskinkan på degen. Lägg de hela äggen ovanpå i en rad. Skiva mozzarellan. Riv över rejält med parmesan. Riv över basilikabladen, strö över de soltorkade tomaterna. Rulla ihop allt på längden som en rulltårta. Kläm ihop "sömmen", kläm ihop ändarna

till en krans. Stryk olivolja över kransen. Grädda i 180 grader i 35 min.

Det söta brödet:

Kavla ut den andra degbiten på samma sätt. Bred på chokladkräm eller sylt och lägg på 1 skivad banan och strö över hasselnötterna. Rulla ihop och forma som en snäcka. Grädda i 180 grader i 35 min.

Smaklig måltid önskar Madelene Müller

Mizmériako xaben

O xumér

1kg Aró
6 dl Tató paj
50 Droži
2 msk Záro
2 msk Mareáko lon

O londo manró:

10 felíi Italianitsko šónko
8 bare Anré, čiradé andé 8 minutsi
2 Čiralá Mozzarella
1 pkt 50 gr čirál švéžo parmesáno
2 dl Švéži patrja anda é basilika
Ando kham šutjarde peredéci šuklarde ando vulój,
rosmarina, oliviske vulój,
Maj anda o lon la máreáko thai kaló pipéri.

Ó guglo manró

½ kotía Nutella čokoláto
1 Banana
1 dl Aréxi anda o Hassel

Hamisár o aró ande jekh čaró le pajésa, droži, thaj lon. Hamisár jekh furkása. Šor opré cira anrop e é skafedi, šor akaná opré o xumér pe skafedi thaj frementisár o xumér mištó. Šin o xumér ande duj kotorá. Lunžar jekh anda ó xumér le fekelétsósa te avel 15-20 centimétora lúngo thaj 1 centimetro de thuló.

O londo manró Vušar o xumér le šonkósa. To sal le anré ande jekh linija, jekh pálal kavréste. Šin é mozzarella ande filií. Rande o švéžo parmesáno. Akaná, vušár le patjreansa basilika, maj tho le peredéci. Akaná vuluísár och xumér sar jekh saviáko pe le bovésko plévo. Phandáv mištó, te na putérdol. Mak o xumér

Kadó dáta peklá é Madelene Müller ó xaben.
Xan pe sastimaste!

vulójésa. Te kamés šor oprál sira anda la maréako lon. Pek o manró ande 35 minutsi, ande 180 grádura

Ó guglo manró

Lunžar jekh anda ó xumér le fekelétsósa te avel 15-20 centimétora Lúngo thaj 1 centimetro de thuló. Mak o xumér le čokolátosa (te kamés sar paruvés o čokoláto vareníása) šin o banana ande filií thaj tho oprál, šor oprál le aréxi. Akaná vuluísár och xumér sar jekh saviáko pe le bovésko plévo. Phandáv mištó, te na putérdol. Pek o manró ande 35 minutsi, ande 180 grádura.

Avsändare

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

B**Porto
Betalt**

Ett av syftena med Delegationens hemsida är att sprida information till kommuner och andra myndigheter om romska informatörer, föreningar och organisationer. Information om Delegationen för romska frågor finns på hemsidan där ni även kan finna information som pdf-broschyrer på svenska, arli, engelska, finska, kaale, kelderaš och lovári.

På hemsidan publicerar vi rapporter, sammanfattningar och referat från konferenser och annan information med anknytning till de romska frågorna. Där presenteras även goda exempel på det arbete landets kommuner bedriver för att förbättra situationen för Sveriges romer.

Det romska föreningslivet i Sverige och inom EU är omfattande och det finns många romska lokalföreningar, riksförbund och församlingar. Vill ni komma i kontakt med romska lokalföreningar, riksförbund och församlingar kan ni gå in på Delegationens hemsida där ni finner deras kontaktuppgifter.

Flaggan för den romska folkgruppen blev antagen på den första romska världskongressen 1971 i London. Romer, roma (av rom, vilket betyder "människa" på romanés), är en folkgrupp. Folkgruppen kallas även zigenare, en term som emellertid kan uppfattas som nedsättande och numera undviks i offentliga sammanhang i Sverige. Ordet zigenare kommer ursprungligen från den turkiska benämningen på romer: "Antziganoi." Av de cirka 20 miljoner romer som bor över hela världen, bor ungefär 15 miljoner i Europa, främst i Östeuropa. Det bör dock tilläggas att siffrorna är något osäkra, på grund av att många romer undviker att registrera sin etnicitet av fruktan för förföljelse.

Vill ni veta mer om romerna och deras historia gå gärna in på vår hemsida!

Vi i Delegationen vill önska alla en trevlig sommar!

Adress och telefon

Postadress: Delegationen för romska frågor, 103 33 Stockholm

Besöksadress: Vasagatan 8-10 i Stockholm

Telefon (växel): 08-405 10 00

Delegationen för romska frågor
www.romadelegationen.se